

Neznámá varhanní tabulatura ze začátku 17. století

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

Objev nového, dosud neznámého hudebního pramene je vždy událostí, která potěší nálezece i celou muzikologickou obec. V současnosti se však nálezy odehrávají zřídka a většinou jen mezi zlomky: ty přece jen zůstávaly na okraji badatelského zájmu a právě proto dovedou ještě dnes přichystat velká překvapení. Rozsáhlý fond rukopisných, pochopitelně nejen hudebních zlomků spravuje Knihovna Národního muzea v Praze (KNM). Jejich výzkum a následné publikování nově získaných poznatků probíhá již od roku 2012 postupně podle signaturních řad. Dosud byly vydány čtyři katalogy, které zahrnují zlomky z pozůstalosti Adolfa Patery a Čeňka Zírta¹ a dále zlomky ze signaturních řad 1 A,² 1 B spolu s 1 C³ a katalog zlomků řad 1 D, 1 E a 1 G.⁴ Nedávno byl objeven početný soubor převážně latinských zlomků, mezi nimiž se nacházejí fragmenty notovaných liturgických knih a dvě poměrně obsáhlá torza s renesanční polyfonií.⁵ Zlomkům byla přidělena signatura 1 K a předpokládá se, že v roce 2017 vyjde jejich katalog, doplňující předešlé díly ze souboru *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea*.

Rekonstrukce tabulatury

V řadě 1 K byla uložena část varhanní tabulatury (CZ-Pn 1 K 219), která se dochovala ve dvanácti dvojlistech a ve dvou částech jednoho dvojlistu, po přeložení s rozměry přibližně 30 × 19 cm a cca 15,5 × 19 cm (výška × šířka). Kromě toho byly k signatuře přiloženy dva nepopsané listy papíru, pravděpodobně předsádky. Popsané dvojlisty, na nichž jsou místy patrné stopy po šití, původně patřily do objemnějšího sešitu nebo knihy. V pozdější době

Tento příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2017/36, 00023272).

1) DRAGOUN, Michal – MAREK, Jindřich: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Sbírký Adolfa Patery a Čeňka Zírta*, Národní muzeum, Praha 2012.

2) BRČÁK, Marek et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatura 1 A*, Národní muzeum, Praha 2014.

3) BENEŠ, Jiří et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatury 1 B a 1 C*, Národní muzeum, Praha 2015.

4) BROM, Vlastimil et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatury 1 D, 1 E a 1 G*, Národní muzeum, Praha 2016.

5) Kromě varhanní tabulatury CZ-Pn 1 K 219, která je předmětem této studie, se jedná o torzo basového hlasového sešitu s latinskými i německými duchovními písněmi a motety (CZ-Pn 1 K 205).

© 2017 Dagmar Štefančová, published by De Gruyter Open. This work is licensed under the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-NoDerivs 3.0 License.

posloužily k vyztužení vazby jiné knihy jako makulatura, jak vyplývá ze stop, které na listech zanechal hmyz. Papír je znečištěný prachem a lepidlem živočišného původu, po stranách a na horním okraji seříznutý. V neutříděné podobě se torzo tabulatury dostalo do Knihovny Národního muzea neznámo kdy a odkud.

Po zjištění, že dva zlomky menšího formátu tvoří celek a jedná se tedy o části jednoho a téhož dvojlistu, se počet zachovaných popsaných dvojlistů upřesnil na třináct. Další postup při rekonstrukci tabulatury již předpokládal znalost použité notace a porozumění obsahu zkoumané památky, která představuje sbírku intabulací vokálních duchovních skladeb z doby vrcholné renesance. Na srovnání s podobnými prameny⁶ byla založena domněnka, že písaři psali jednu skladbu vždy do rozevřeného sešitu, průběžně přes levou (sudou) a pravou (lichou) stranu. Takové zápisy byly identifikovány na pěti foliích a ta byla určena za střed složek. Ostatní dvojlisty působily chaoticky: každý z nich obsahoval čtyři hudebně nesouvisějící popsané plochy, vždy dvě na stranách recto i verso. Ideální cestou se tedy jevilo přeložení listů a seskládání pěti více či méně úplných složek.

Na základě vnitřních i vnějších souvislostí byly sestaveny čtyři úplné složky po třech foliích (ternia) a jedno folio zůstalo zvlášť. Ztracená folia z této složky byla nahrazena prázdnými listy. Oporou pro novou foliaci se stala tři zachovaná čísla folií v horním pravém rohu: dobře čitelné 128 a částečně seříznutá čísla 110 a 111. Tříciferná čísla kromě jiného svědčí o původním značném rozsahu tabulatury, která musela mít v kompletní podobě minimálně 135 folií, ale s největší pravděpodobností i více. Pro zařazení neúplné složky na třetí místo hovoří i tematické souvislosti. Zatímco folia 100–111 (složka 1 a 2) obsahují adventní a vánoční skladby, folia 118–129 (složka 4 a 5) jsou zaměřena na Velikonoce a následující slavnosti (Nanebevstoupení Páně, Seslání Ducha svatého). Právě ve třetí složce můžeme pozorovat předěl mezi tematikou Vánoc a Velikonoc.

Na vzniku tabulatury se podílelo několik písařů. Zběžným způsobem byly psány doplňky, které využívaly prázdné místo na stránkách popsaných již dříve. Mísí se tak mladší a starší zápisy. Latinské názvy skladeb byly zaznamenány humanistickou kurzívou, německé názvy kurentem; po seříznutí a degradaci papíru zbyla z některých názvů jen jednotlivá písmena. Také samotná notace – nová německá varhanní tabulatura – používá písmena, a to jak novogotickou, tak humanistickou kurzívou. Ve všech složkách lze identifikovat ruku hlavního písaře, čtvrtá a pátá složka však dávají obraz pestřejší, na fol. 124^r např. nacházíme zápis dalšího z písařů s monogramem *O C V H^r* a záznam anonymní skladby *Invocavit me et ego exaudiam* na fol. 126^v–127^r působí jako skica. Otázka, zda jako předlohy posloužily pisatelům „naší“ tabulatury vokální skladby, nebo již hotové intabulace, by ke svému zodpovězení vyžadovala mnohem větší prostor, než poskytuje tato studie. V následujícím

6) Z rukopisů např. varhanní tabulatura z počátku 17. století (Brno, Moravské zemské muzeum, CZ-Bm A 7079), z téže doby tzv. Liberecká varhanní tabulatura (Liberec, Státní okresní archiv, bez sign.), tabulatura Johanna Plotze z 1. poloviny 17. století (Levoča, Knihnica evanjelického a. v. cirkevného zboru, SK-Le 13990b), varhanní tabulatura z roku 1596 (München, Bayerische Staatsbibliothek, D-Mbs Mus. ms. 264), tabulatura z Lehnice psaná po roce 1617 (Warszawa, Biblioteka Narodowa, PL-Wn Mus. 327 Cim.) a mnoho dalších.

7) První písmeno by mohlo znamenat „organista“.

textu jsme se zaměřili na obsah tabulatury 1 K 219 a konkordance jednotlivých skladeb s intabulacemi z těchto pramenů:

- A-KR: Kremsmünster, Benediktinerstift, Musikarchiv Ms. L. 9
 CH-Bu: Basel, Universitätsbibliothek, Ms. F. IX. 44
 CZ-Bm: Brno, Moravské zemské muzeum, A 7079
 D-AÖhk: Heilige Kapelle Altötting, 716a
 D-BSsta: Braunschweig, Stadtarchiv, Ms. G II 7:60
 D-Lr (1): Lüneburg, Ratsbücherei und Stadtarchiv der Stadt Lüneburg, Musikabteilung, Mus. ant. Pract. K. N. 209
 D-Lr (2): Lüneburg, Ratsbücherei und Stadtarchiv der Stadt Lüneburg, Musikabteilung, Mus. ant. Pract. K. N. 210
 D-Mbs (1): München, Bayerische Statsbibliothek, Mus.ms. 1640
 D-Mbs (2): München, Bayerische Staatsbibliothek, Mus. ms. 1641
 D-Ps: Passau, Staatliche Bibliothek, Ms. 115
 D-Rp: Regensburg, Proskesche Musikbibliothek des bischöflichen Ordinariats, sign. Ms. C 119
 D-Rtt: Regensburg, Fürstliche Thurn- und Taxissche Hofbibliothek, F. K. Musik 24
 D-W: Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, 2.1 Musica fol. (Nr. 1)
 D-WINTj: Winhöring, Gräfllich Toerring-Jettenbachsche Bibliothek, sign. 78
 PL-LEtpn: Legnica, Biblioteka Towarzystwa Przyjaciół Nauk, S/5
 PL-PE (1): Pelplin, Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego, Ms. 305
 PL-PE (2): Pelplin, Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego, Ms. 308
 PL-Ta: Toruń, Archiwum Państwowe, Tabulatura Johanna Fischera z Moraga, Liber secundus, sign. Kat. II, XIV, 13a
 PL-Wn (1): Warszawa, Biblioteka Narodowa, Mus. 326 Cim.
 PL-Wn (2): Warszawa, Biblioteka Narodowa, Mus. 327 Cim.
 S-Uu: Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 76g
 S-Uu (2): Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 88
 S-Uu (3): Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 89
 SK-Le (1): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru, Tabulatúrny zborník Caspara Plotza, Ms. mus. 13990a
 SK-Le (2): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru, Tabulatúrny zborník Johanna Plotza, Ms. ms. 13990b
 SK-Le (3): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru, Tabulatúrny zborník Jána Šimbrackého, sign. 13992
 SK-Le (4): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru, Tabulatúrny zborník Samuela Marcfelnera II, sign. 13994

Obsah

- 1** Fol. 100^r
Neurčená skladba (chybí začátek i konec), 8 hl.
- 2** Fol. 100^v–101^r
Hierusalem gaude gaudio magno. Handel
Handl-Gallus, Jakob: Hierusalem, gaude gaudio magno
Vánoční moteto, 6 hl.; poprvé tiskem v *Tomus primus operis musici* (Jiří Nigrin, Praha, 1586) – RISM A /I/4 H 1980.^s D-Lr (1), D-Lr (2), D-Rp, SK-Le (3), SK-Le (4).
- 3** Fol. 101^v–102^r
Ecce Dns veniet Ludo de Victoria / Ecce apparebit Dns. Secunda Pars
Victoria, Tomás Luis de: Ecce Dominus veniet / (2. pars) Ecce apparebit Dominus
Adventní moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Benátky, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. PL-PE (2).
- 4** Fol. 102^v–103^r
[Introitus?] Adventus Rorate J. Knöfel. / Coeli enarrant Versiculus
Knöfel, Johann: Rorate / Coeli enarrant
Adventní moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1575) – RISM A/I/5 K 990. PL-PE (2).
- 5** Fol. 102^v–103^r
Nue kom [der] Heyden Heiland Eccardi
Eccard, Johannes: Nun komm, der Heiden Heiland
Německý chorál na slova Martina Luthera, úprava pro 5 hlasů; tiskem poprvé v *Der erste Theil geistlicher Lieder* (Georg Osterberger, Königsberg, 1597) – RISM A/I/2 E 173.
- 6** Fol. 102^v–103^r
Alleluia Prophetae Sancti De Adventu / Alleluia
[Knöfel, Johann]: Prophetae sancti praedicaverunt / [2. pars] Alleluia
Adventní moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 7** Fol. 102^v–103^r
Nue kom der Heyden Heyland. Mar: Kin.
Kinner von Scherffenstein, Martin: Nun komm, der Heiden Heiland
Německý chorál na slova Martina Luthera, úprava pro 4 hlasy; údaje o tisku nezjištěny.
- 8** Fol. 103^v–105^r
[...] tuba Joannis Petraloysij Praenestini / Rorate Coeli desuper Secunda Pars
Palestrina, Giovanni Pierluigi da: Canite tuba in Sion / (2. pars) Rorate coeli desuper
Adventní moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Motetorum liber secundus* (Girolamo Scotto, Benátky, 1572) – RISM A /I/6 P 705. PL-Wn (1).

8) Odkazy na tisky podle *Répertoire International des Sources Musicales, série A/I Imprimés antérieurs à 1800*, Bärenreiter, Kassel 1971–1981. U č. 18 a 34 citován svazek *B/I Recueils imprimés XVle–XVIIe siècles*, G. Henle, München 1960.

- 9 Fol. 105^v–106^r
Et respondens Jesus. Gregorius Langius.
Lange, Gregor: Et respondens Jesus
 Adventní moteto, 5hl.; poprvé tiskem v *Cantiones aliquot novae* (Andreas Eichorn, Frankfurt an der Oder, 1580) – RISM A/I/6 L 583.
- 10 Fol. 106^v–107^r
Quem vidistis pastores dicite Ludovicus de Victoria A. 6 Voc. / Secunda Pars. Dicite quid nam vidistis
Victoria, Tomás Luis de: Quem vidistis, pastores, dicite / (2. pars) Dicite, quidnam vidistis
 Vánoční moteto, 6 hl.; poprvé tiskem v *Motecta, que partim quaternis, partim quinibus vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Benátky, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-AÖhk, D-Mbs (1), PL-PE (1), S-Uu (2), SK-Le (1).
- 11 Fol. 107^v–108^r
... tar: P... aloysij Praenesti: / Excita Doe. Secunda Pars.
Palestrina, Giovanni Pierluigi da: [Veni Domine et noli] tar[dare] / (2. pars) Excita Domine
 Adventní moteto, 6hl.; poprvé tiskem v *Motetorum liber secundus* (Girolamo Scotto, Benátky, 1572) – RISM A/I/6 P 705.
- 12 Fol. 108^v–109^r
Missa super Sydus ex claro / Christe / Kyrie / Et in terra Pax / Sanctus Benedictus Osanna Agnus quaere fol. 53
[Lasso, Orlando di]: Missa super Sydus ex claro
 Parodická mše na vlastní moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Patrocinium musices ... missae aliquot, secunda pars* (Adam Berg, Mnichov, 1574) – RISM A/I/5 L 873. PL-LEtpn, SK-Le (2).
- 13 Fol. 109^v–110^r
...nu [?] ... es ... s / Huic oportet
[Knöfel, Johann]: Grates nunc omnes / [2. pars] Huic oportet
 Vánoční moteto, 6 hl., z druhé části pouze nadpis; poprvé tiskem v *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 14 Fol. 110^v–111^r
[A]lleluia dies sanctificatus / Alleluia
[Knöfel, Johann]: Dies sanctificatus / [2. pars] Alleluia
 Vánoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 15 Fol. 111^v
Sydus ex claro Orlandi / Qui maris terrae 2d[a] Pars
Lasso, Orlando di: Sydus ex claro / (2. pars) Qui maris, terrae
 Vánoční moteto, 5 hl., chybí konec; poprvé tiskem v *Cantiones aliquot quinque vocum ...* (Adam Berg, Mnichov, 1569) – RISM A/I/5 L 820. A-KR, CH-Bu, D-Mbs (1), D-Rp, D-WINTj, PL-LEtpn, PL-Wn (2).

Folia 112–113 se nezachovala.⁹

16 Fol. 114^r

Neurčená skladba (chybí začátek), 5 hl.

17 Fol. 114^r

Maria du czarte Jungfrau fein

[anonym]: [Congratulamini mihi omnes] / Maria du zarte Jungfrau fein⁹

Vánoční moteto, 5 hl.; chybí začátek a konec, anonymně též v CH-Bu a PL-Wn (2).

18 Fol. 114^v–115^r

Vespere a sabbathi Lindneri

[Ruffo, Vincenzo]: Vespere a[utem] sabbathi

Velikonoční moteto, 6 hl. – RISM B I/1 1588². D-Rp.

19 Fol. 115^v

...cor ...antabo

[Lasso, Orlando di: Miseri]cor[dias Domini] cantabo

Velikonoční moteto, 5 hl., neúplné; poprvé tiskem v *Patrocinium musices ... cantionum* (Adam Berg, Mnichov, 1573) – RISM A/I/5 L 857.

Fol. 116–117 se nezachovala.

20 Fol. 118^r

Neurčená skladba (chybí začátek i konec), 5 hl.

21 Fol. 118^v–119^r

Secunda pars.

[Victoria, Tomás Luis de]: (2. pars) [Dum ergo essent]

Secunda pars svatodušního moteta *Dum complerentur*, 5 hl.; poprvé tiskem v *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Benátky, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-Mbs (1).

22 Fol. 118^v–120^r

Ascendit Deus Secunda Pars / ...m ...icto: / Secunda Pars

Victoria, [Tomás Luis de]: Ascendens Christus in altum / (2. pars) Ascendit Deus in jubilatione

Moteto k slavnosti Nanebevstoupení Páně, 5 hl.; poprvé tiskem v *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Benátky, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-Mbs (1), D-Rtt.

⁹) *Texty Congratulamini nunc [!] omnes / Maria du zarte Jungfrau fein* použil v šestihlasém motetu Nikolaus Zangius a v pětihlasu Thomas Sartorius (jako unikát zapsáno v rukopisu CZ-Bm A 7077, viz SÝKOROVÁ, Lucie: *Rajhradský rukopisný sborník A 7077 z Oddělení hudební historie MZM v Brně*, diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2008). Intabulace z 1 K 219 však neodpovídá žádnému z těchto motet. Podle L. Sýkorové se v rukopise A-Wn Cod. 16704 nachází pětihlasé moteto *Congratulamini / Maria du zarte Jungfrau fein*, připisované Orlandu di Lasso.

- 23** Fol. 120^v–121^r
In doio laudabit[ur] aia mea Secunda Pars ...ntilenae Orl. Benedicam ...a Folio 10
Lasso, Orlando di: (2. pars) In Domino laudabitur anima mea
 Secunda pars moteta *Benedicam* (text z 2. neděle po Soslání Ducha sv.), 5 hl.; poprvé tiskem v *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Norimberk, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-WINTj, D-Lr (1), D-Lr (2), PL-PE (1), PL-Ta, S-Uu (2), S-Uu (3).
- 24** Fol. 121^v–122^r
 ...s ...Jesus ...landi ...ens po: p: 4
Lasso, Orlandi di: Surgens Jesus
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Norimberk, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-Bssta, D-Ps.
- 25** Fol. 122^v–124^r
Dum transisset Sabbathum Tonsoris A. 5: Voc / ...alde ...ne ...unda Pars
Tonsor, Michael: Dum transisset sabbatum / (2. pars) Et valde mane
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Selectae quaedam cantiones sacrae, modis musicis* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1570) – RISM A/I/8 T 963. D-Mbs (1), D-Lr (2), D-Rtt.
- 26** Fol. 122^v–123^r
Heutt triumphiret Gottes Sohn
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Velikonoční píseň, 6 hl.; neurčeno.
- 27** Fol. 122^v–123^r
Surrexit Chs hodie
?: Surrexit Christus hodie
 Velikonoční píseň, 4 hl.; neurčeno.
- 28** Fol. 122^v–123^r
Heut Triump...ett
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Velikonoční píseň, počet hlasů předlohy nejasný, zde 2 hl.; neurčeno.
- 29** Fol. 123^v–124^r
Heut Tri[u]mphiret.
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Velikonoční píseň, 5 hl.; autor neurčen.¹⁰
- 30** Fol. 123^v–124^r
 ...urrexit Chrs ...die Knöfel
Knöfel, Johann: Surrexit Christus hodie
 Velikonoční píseň, 5 hl.

10) S českým textem Šimona Lomnického z Budče *Slavnou, radostnou památku* (6 hl.) v Prachatickém kancionálu, viz *Prachatický kancionál (1610). Das Prachatitzer Gesangbuch (1610). Cantilenae piae 4,5,6 et 8 vocum*, kritická edice, ed. Martin Horyna, Jihočeská univerzita, České Budějovice 2005, s. 52–53 (č. 39). Zde uvedeny i další konkordance.

- 31** Fol. 124^v–125^r
...bo ...s ...nd.
Lasso, Orlando di: Surrexit pastor bonus
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Norimberk, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-Bssta, D-Mbs (1), D-Lr (1), D-Lr (2), D-Ps, D-Rp, D-Rtt, D-W, D-WINTj, PL-PE (1), PL-Ta, S-Uu (1).
- 32** Fol. 124^v–125^r
Christ lag in Todesbanden
?: Christ lag in Todesbanden
 Velikonoční píseň, 4 hl.; neurčeno.
- 33** Fol. 124^v–125^r
Ihesus Chsus unsr heiland
?: Jesus Christus unser Heiland
 Velikonoční píseň, 4 hl.; neurčeno.
- 34** Fol. 125^v–127^r
[M]aria Magda[le]na et altera Maria / Discipulis Secunda Pars
[Clemens non Papa]: Maria Magdalene et altera Maria / (2. pars) Cito euntes dicite discipulis
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Liber primus sacrarum cantionum, quinque vocum, vulgo moteta vocant* (Tylman Susato, Antwerpen, 1546) – RISM B/I/1 1546⁶.
- 35** Fol. 126^v–127^r
Invocavit me et ego exaudiam
?: Invocavit me et ego exaudiam
 Moteto s kajícím textem, počet hlasů předlohy nejasný; neurčeno.
- 36** Fol. 127^v–128^r
...unt ...eum ...nus
[Lange, Gregor]: Tulerunt Dominum meum
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Cantiones aliquot novae* (Andreas Eichorn, Frankfurt an der Oder, 1580) – RISM A/I/5 L 583. PL-PE (1).
- 37** Fol. 127^v–129^r
Audi tellus audi melus / 2da Pars Ubi Plato
[Handl-Gallus, Jakob]: Audi tellus / (2. pars) Ubi Plato
 Původně osmihlasé moteto upraveno na 4 hl.; poprvé tiskem v *Tomus primus operis musici* (Jiří Nigrin, Praha, 1586) – RISM A/I/4 H 1980. Textový incipit první části uveden v tabulatuře chybně. D-Lr (2), PL-Wn (1).
- 38** Fol. 128^v–129^r
Quid quaeritis viventem Knöfel:
Knöfel, Johann: Quid quaeritis viventem
 Velikonoční moteto, 5 hl.; poprvé tiskem v *Cantiones piae, sex et quinque vocum ...* (Katharina Gerlach & Johann von Berg [Erben], Norimberk, 1580) – RISM A/I/5 K 991. D-Mbs (2).

39 Fol. 129^v

...li laudes Ferd. Lasso a 6

[Infantas, Fernando de las]: Victimae paschali laudes / [2. pars] Credendum est magis soli Mariae

Velikonoční moteto, 6 hl., neúplné, autor v tabulatuře uveden chybně; poprvé tiskem v *Sacrarum varii styli cantionum ... liber tertius* (Girolamo Scotto, Benátky, 1579) – RISM A/1/4 I 39. D-Mbs (2).

Přestože byly některé skladby zapsány anonymně a u jiných chybí začátek, podařilo se identifikovat většinu repertoáru. Mezi autory vedou Orlando di Lasso (6×), Johann Knöfel (6×), Tomás Luis de Victoria (4×), dvěma skladbami jsou zastoupeni Giovanni Pierluigi da Palestrina, Jakob Handl-Gallus a Gregor Lange. Porovnání s vybranými tabulaturami podle RISM¹¹ a *Intab Database Website*¹² ukázalo, že tabulatura 1 K 219 sice na jedné straně obsahuje dobově oblíbený a rozšířený repertoár, na druhé straně v ní však najdeme skladby, jejichž intabulace se zatím nepodařilo jinde zachytit. Výrazný podíl skladeb autorů slezského původu nebo se Slezskem spjatých naznačil možnost zařadit fragment tabulatury do kontextu slezské hudební kultury, a proto byly další úvahy vedeny tímto směrem.

Tabulatura 1 K 219 – pramen slezského původu?

Nejobsáhlejší dochovaný soubor pramenů psaných tzv. novou německou (Ammerbachovou) tabulaturou pochází ze Slezska a byl zkoumán především polskými muzikology.¹³ Na počátku 17. století patřilo Slezsko k zemím Koruny české, přičemž jednotlivá slezská knížectví byla s královstvím spojena lenním vztahem. Setkávaly se zde kulturní vlivy české, polské a německé, víra katolická i luteránská. S touto oblastí úzce souvisel německojazyčný sever Čech a Moravy, a tak nelze vyloučit ani možnost, že tabulatura vznikla někde zde. Podíváme-li se na její obsah z konfesijního hlediska, pak na první pohled zaujmou vícehlasá zpracování německých duchovních písní, z nichž dvě jsou připisovány Martinu Lutherovi (*Nun komm, der Heiden Heiland, Christ lag in Todesbanden*), třetí – *Jesus Christus, unser Heiland* – byla rozšířena v Lutherově úpravě a také poslední z nich, *Heut triumphieret Gottes Sohn*, se v luteránském prostředí těšila velké oblibě. Svou tvorbou jsou zde však zastoupeni také katolický kněz de Victoria nebo s Římem spjatý Palestrina. Není v tom rozpor, protože i luteránští skladatelé komponovali na latinské texty a tyto skladby byly akceptovatelné katolíky, a naopak, skladby katolických skladatelů byly přijímány mezi pro-

11) Répertoire International des Sources Musicales online: <https://opac.rism.info>.

12) Online databáze intabulací vokálních skladeb s názvem *Vocal Compositions in German Organ Tablatures 1550–1650* je výstupem projektu DePauw University, Greencastle, Indiana. Vedoucím projektu byl v letech 2000–2003 dr. Cleveland Johnson, autor stejnojmenné monografie, vyd. Garland Pub., New York 1989. Dostupné na: my.depauw.edu/library/musiclib/intabdatabase.

13) Např. WOJNOWSKA, Elżbieta: *Dwie „legnickie“ tabulatury organowe w zbiorach Biblioteki Narodowej. Przyczynek do studiów nad środkowoeuropejskim repertuarem muzyki religijnej z początku XVII wieku*, Roczniki Biblioteki Narodowej, t. XXX-XXXI, Warszawa 1997, s. 165–180. JEŹ, Tomasz: *Twórczość Jakoba Handla w źródłach proveniencji śląskiej*, Muzyka, 2004, č. 4, s. 27–62. TÝŽ: *Tabulatura organowa z Paczkowa (PL-WRkap 83) – nieznanne śląskie źródło muzyczne XVII wieku*, in: *Complexus effectuum musicologiae. Studia Mirosłao Perz septuagenario dedicata*, ed. T. Jeż, Rabid, Kraków 2003, s. 91–98.

testanty. Ve fragmentu se zachovalo Kyrie, Gloria a Sanctus z *Missa super Sydus ex claro* od Orlanda di Lasso (č. 12), doplněně odkazem na Benedictus, Hosanna a Agnus ze ztraceného folia 53. Zkrácené ordinarium (missa brevis, tedy pouze Kyrie a Gloria) bylo pro luteránskou bohoslužbu typické.¹⁴

Jedním z málo známých autorů předloh k intabulacím z tabulatury 1 K 219 je Martin Kinner von Scherffenstein (1534–1597).¹⁵ Tento básník slezského původu, rodák z Hlubčic (dnes Głubczyce v Polsku), příležitostně komponoval na německé i latinské texty, působil na dvoře Hohenzollernů v Krnově (dva roky jako sekretář) a také na luteránské univerzitě ve Wittenberku.¹⁶ Tisk *Carmen funebre* vydal na památku Valentina Friedlanda Trozendorfa, zemřelého roku 1556 v Lehnici (dnes Legnica v Polsku, německy Liegnitz),¹⁷ a ve významné lehnické knihovně knížete Jiřího Rudolfa (tzv. Bibliotheca Rudolphina) byl autorsky zastoupen.¹⁸ V Lehnici se narodil Friedrich Lindner (cca 1542–1597), známý editor a spisovatel, který svůj život spojil zejména s Norimberkem. V tabulatuře 1 K 219 je mu omylem připsáno moteto *Vespere autem sabbathi*: jedná se o dílo Vincenza Ruffa, vydané ve sbírce *Continuatio cantionum sacrarum* péčí Friedricha Lindnera (Katharina Gerlach, Norimberk, 1588). Gregor Lange (cca 1552–1587), skladatel luteránského vyznání, prožil část života ve Vratislavi a zemřel tam, měl tedy ke Slezsku také vztah, ačkoliv pocházel z Havelberku v severním Německu. Ve Vratislavi, Zhořelci, Nise a Lehnici působil Jakob Handl-Gallus (1550–1591). Johann Knöfel (1525–1530 – post 1617) byl skladatel a varhaník německé národnosti a luteránského vyznání. Kolem roku 1570 získal místo kapelníka na dvoře knížete Jindřicha XI. Lehnicko-Hajnovského¹⁹ a knížeti věnoval svou první tištěnou sbírku motet *Dulcissimae quaedam cantiones* (Dietrich Gerlach, Norimberk, 1571). Jeho další životní cesty vedly do Vratislavi, Heidelbergu i do Prahy. V tabulatuře 1 K 219 se nachází šest intabulací Knöfelových motet, z nichž jen ke dvěma se podařilo najít v jiných tabulaturách konkordanci. Pětihlas *Surrexit Christus hodie* není v kontextu Knöfelova díla dosud evidován.

Těžko určit, zda intabulace v tabulatuře 1 K 219 byly pořízeny podle tisků nebo opisů; v případě Orlanda di Lasso, Giovannio Pierluigiho da Palestriny, Clemense non Papa, Jakoba Handla-Galla, Johanna Knöfela, Michaela Tonsora, Gregora Langa stejně jako

14) Viz HULKOVÁ, Marta: *Die Messen im Tabulaturbuch von Johann Plotz und ihre Verwendung in der Liturgie des evangelischen Gottesdienstes*, Musicologica Brunensia, roč. 51, 2016, č. 1, s. 63–77. DOI: 10.5817/MB2016-1-5.

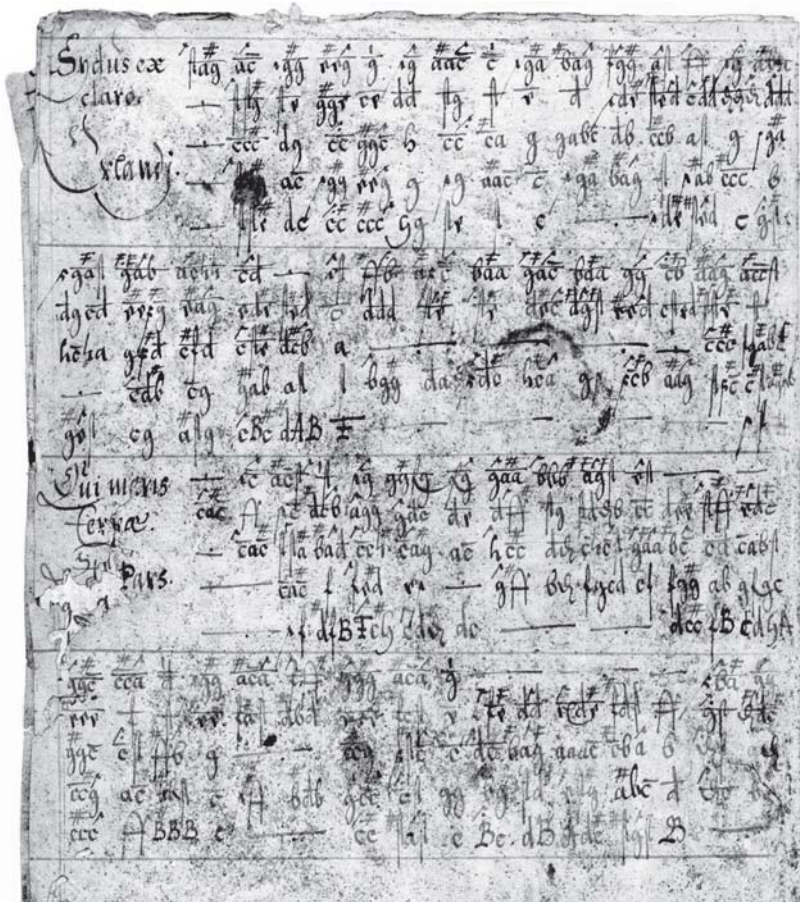
15) Viz EITNER, Robert: *Kinner von Scherffenstein, Martin*, in: Allgemeine Deutsche Biographie 15 (1882), s. 770–771 [Online-Version]; <https://www.deutsche-biographie.de/gnd137739540.html#adbcontent> [cit. 14. 8. 2017].

16) KRAMÁŘOVÁ, Helena: *Hudební kultura v Krnově do poloviny 17. století*, in: Musicologica Brunensia, roč. 50, 2015, č. 2, s. 15–27. DOI: 10.5817/MB2015-2-2.

17) Viz HULKOVÁ, Marta: *Hudobný konvolút z Lyceálnej knižnice v Kežmarku. Príspevok k problematike renesančnej hudby na Slovensku v 16. storočí*, Slovenská hudba 24, 1998, č. 3, s. 284.

18) KOLBUSZEWSKA, Aniela: *Katalog zbiorów muzycznych legnickiej biblioteki księcia Jerzego Rudolfa Bibliotheca Rudolphina*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne, Legnica 1992.

19) ŠEBESTA, Josef: *Luteránská hudba v Praze v předbělohorském období*, disertační práce, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2006, s. 27. CLASSEN, Albrecht – RICHTER, Lukas: *Lied und Liederbuch in der Frühen Neuzeit*, Waxmann, Münster – New York – München – Berlin 2010. Na s. 189 uvádějí, že už v roce 1569 byl Knöfel ve službách Jindřicha XI.

Orlando di Lasso: *Syndus ex clare / Qui maris, terrae*

Intabulace moteta, varhanní tabulatura, začátek 17. století, fol. 111^r, studie viz č. 15 / Intabulation of the motet, organ tablature, early 17th century, fol. 111^r, see no. 15 in the study CZ-Pn, sign. / shelf mark 1 K 219

Tomáše Luise de Victorii šlo o produkci dobře dostupnou. Opět je možné vzpomenout Bibliothecu Rudolphinu, kde byly ve velkém počtu shromážděny dobové hudební tisky i rukopisy; kníže Jiří Rudolf miloval hudbu, komponoval, zajímal se o tvorbu slezských autorů a s některými se osobně znal. Na význam této sbírky upozorňuje také Scott Edwards,²⁰ zabývající se migrací repertoáru v zemích Koruny české v předbělohorském období a těsně po něm.²¹ Slezskému původu tabulatury nasvědčuje i papír, na který byla zapsána.

20) EDWARDS, Scott: *Repertory Migration in the Czech Crown Lands, 1570–1630*, disertační práce, University of California, Berkeley 2012, s. 80.

21) Pro naše téma má význam i jím naznačená souvislost mezi rukopisem CZ-Bm A 7077 (Rajhradským rukopisným sborníkem) a benediktinskými kláštery v Rajhradě, Břevnově a Broumově. Viz též SÝKOROVÁ, Lucie: *Rajhradský rukopisný sborník A 7077 z Oddělení hudební historie MZM v Brně*, Acta musicologica, 2008, č. 3, s. 1–19; TÁŽ: viz op. cit. v pozn. 9. S vokálními skladbami ze sborníku CZ-Bm A 7077 konkordují intabulace č. 3, 10 a 38 v tabulatuře CZ-Pn 1 K 219.

Ve všech pěti složkách se jedná o týž papír, s filigránem zobrazujícím tři lovecké rohy a tři květy s okvětim o pěti lístcích. Vodoznak byl identifikován podle Briquetova katalogu jako č. 7869,²² tedy výrobek papírný v Ratiboři, doložený k roku 1594. Ratiboř (dnes Racibórz ve Slezském vojvodství v Polsku) eviduje mezi slezskými tiskárnami také Eineder, a to již k datu 1497.²³

Na území České republiky jsou v současnosti kromě fragmentu CZ-Pn 1 K 219 známy dva prameny ze začátku 17. století psané novou německou tabulaturou a obsahující intabulace duchovních vokálních skladeb: tzv. Liberecká varhanní tabulatura (Liberec, Státní okresní archiv, bez sign.)²⁴ a varhanní tabulatura z počátku 17. století, nalezená v kostele sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou (Brno, Moravské zemské muzeum, CZ-Bm A 7079).²⁵ Všechny tyto prameny jsou fragmentární, vyňaté v minulosti z knižních vazeb. Konkordance byla zjištěna pouze u moteta Orlanda di Lasso *Benedicam / In domino laudabitur anima mea*, které je kompletně obsaženo v tabulatuře CZ-Bm A 7079 a jen zpola v CZ-Pn 1 K 219, kde se zachovala *secunda pars* (č. 23) s odkazem na *prima pars* na již ztraceném foliu 10. Obě intabulace víceméně věrně dodržují znění vokální předlohy. Tento přístup je ostatně patrný v celém nově objeveném zlomku: jen v několika případech došlo k transpozicím a k prohození hlasů, některé skladby jsou zjednodušeny na *particell* (např. částečně č. 3, 37). Tabulatura tedy sloužila především jako pomůcka pro varhaníka při doprovázení nebo i nácvičku vokální polyfonie, která zde stylově sahá od jednoduché písňové sazby až k dvousborovým kompozicím (např. Handlovo moteto *Audi tellus / Ubi Plato* – č. 37).

Výzkum intabulací duchovních skladeb v Polsku, Německu, na Slovensku, ale také např. v USA dokazuje, že toto téma zahrnuje hned několik vzájemně souvisejících vrstev. I s vědomím toho, že mnoho otázek zůstává nastíněno, považujeme proto nález rozsáhlého torza varhanní tabulatury za významný příspěvek k dějinám renesanční hudby ve středoevropském kontextu.

Adresa: Dagmar Štefancová, České muzeum hudby, Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Česká republika
E-mail: dagmar_stefancova@nm.cz

22) BO – Briquet online [cit. 15. 8. 2017].

23) EINEDER, Georg: *The ancient paper-mills of the former Austro-Hungarian empire and their watermarks*, Paper Publications Society, Hilversum 1960, s. 145–147.

24) KOHOUTOVÁ, Kateřina: *Liberecká varhanní tabulatura*, seminární práce, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2000.

25) FRANKOVÁ, Irena: *Varhanní tabulatura z počátku 17. století, nalezená v kostele sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou*, bakalářská diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2011.

Unknown Organ Tablature from the Early Seventeenth Century

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

In the course of research on fragments from the National Museum Library, a large torso was discovered containing hitherto unknown organ tablatures from the early seventeenth century (shelf mark CZ-Pn 1 K 219). The author of the article reassemble the torso based on signatures and analyzed its content, which consists of intabulations of sacred compositions by leading Renaissance composers (e.g. Orlando di Lasso, Tomás Luis de Victoria, Jakob Handl-Gallus) as well as some lesser-known composers. On the basis of analysis, she then focused her attention on Silesia and the German-speaking milieu of northern Bohemia and Moravia, compared the tablature with similar sources from Czech and foreign collections, and placed it in the context of musical practice in the milieu of Lutheranism.

Organ tablature – music at the turn of the sixteenth and seventeenth centuries – fragment – Lutheranism – Silesia – intabulation – sacred music – Renaissance

The discovery of a new, heretofore unknown musical source is always an event that pleases the discoverer and the whole musicological community. These days, however, discoveries seldom occur and are usually made only among fragments. These have, after all, remained of marginal interest to researchers, and for that very reason, they can still offer big surprises. The National Museum Library in Prague (KNM) manages extensive holdings of manuscript fragments that are not limited to musical material, naturally. Since 2012, the museum has been studying these fragments in sequential order based on their shelf marks, and it has been publishing the resulting new discoveries. So far, four catalogues have been published containing fragments from the estate of Adolf Patera and Čeněk Zíbrt¹

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2017/36, National Museum, 00023272).

1) DRAGOUN, Michal – MAREK, Jindřich: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Sbírky Adolfa Patera a Čeněka Zíbrta* (Manuscript Fragments in the National Museum Library. The Collections of Adolf Patera and Čeněk Zíbrt), National Museum, Prague 2012.

© 2017 Dagmar Štefancová, published by De Gruyter Open. This work is licensed under the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-NoDerivs 3.0 License.

as well as fragments from shelf mark series 1 A,² from series 1 B together with 1 C,³ and from series 1 D, 1 E, and 1 G.⁴ Recently, there was a discovery of a large set of fragments mostly in Latin, including fragments of notated liturgical books and two relatively lengthy torsos with Renaissance polyphony.⁵ The fragments were assigned the shelf mark 1 K, and a catalogue of them is expected to be published in 2017, supplementing the previous volumes of the set *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea* (Manuscript Fragments in the National Museum Library).

Reconstruction of Tablature

Series 1 K contains part of an organ tablature (CZ-Pn 1 K 219) preserved in twelve bifolios and two parts of one bifolio after rearrangement with dimensions of ca. 30 × 19 cm and ca. 15.5 × 19 cm (height × width). In addition, two blank sheets of paper, probably flyleaves, were added to the materials kept under this shelf mark. The bifolios that bear writing, which show some visible traces of having been sewn together, originally belonged to a larger book, whether bound or not. Later, they were used as maculature to reinforce the binding of another book, as is shown by the traces of insects left on the pages. The paper is contaminated with dust and glue of animal origin, and the sides and upper margin have been trimmed. It is not known when or from where the torso of the tablature came to the National Museum Library in an unsorted form.

After the discovery that two fragments in a smaller format form a whole and so are part of one and the same bifolio, the number of bifolios bearing writing was clarified as thirteen. Further progress with reconstruction of the tablature then presupposed knowledge of the notation being used and understanding of the content of the artifacts being studied, which represent a collection of intabulations of sacred vocal works of the High Renaissance. On the basis of comparison with similar sources,⁶ it has been assumed that the scribes always wrote a single composition onto an opened sheaf continuously across the left (even) and right (odd) page. Such notation has been identified on five folios, and those folios have been determined to be the middle of the section. The other bifolios seemed to be chaotic: each contained four areas with written material that was musically unrelated, always with

2) BRČÁK, Marek et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatura 1 A* (Manuscript Fragments in the National Museum Library. Shelf mark 1 A), National Museum, Prague 2014.

3) BENEŠ, Jiří et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatura 1 B a 1 C* (Manuscript Fragments in the National Museum Library. Shelf marks 1 B and 1 C), National Museum, Prague 2015.

4) BROM, Vlastimil et al.: *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatura 1 D, 1 E a 1 G* (Manuscript Fragments in the National Museum Library. Shelf marks 1 D, 1 E, and 1 G), National Museum, Prague 2016.

5) Apart from the organ tablatures under CZ-Pn 1 K 219, which are the subject matter of this study, this involves the torso of a bass voice volume with Latin and German sacred songs and motets (CZ-Pn 1 K 205).

6) I.e. comparison with manuscripts from the same period, such as organ tablature from the early seventeenth century (Brno, Moravian Museum, CZ-Bm A 7079), the "Liberec Organ Tablature" (Liberec, State District Archives, no shelf mark), tablature by Johann Plotz from the first half of the seventeenth century (Levoča, Knížnica evanjelického a. v. cirkevného zboru [Library of the Evangelical Parish of the Augsburg Confession], SK-Le 13990b), organ tablature from 1596 (München, Bayerische Staatsbibliothek, D-Mbs Mus. ms. 264), tablature from Lehnice written after 1617 (Warszawa, Biblioteka Narodowa, PL-Wn Mus. 327 Cim.), and many others.

two areas on the recto side and two on the verso. Clearly, it would be ideal to rearrange the sheets in order to assemble five more-or-less complete sections.

On the basis of internal and external factors, four complete sections with three folios each (ternios) have been assembled, while one folio remained separate. The folios lost from this section were replaced with blank sheets. Serving as the basis for the new foliation are three preserved folio numbers in the upper right corner: the clearly legible number 128 and the partially trimmed numbers 110 and 111. The three-digit numbers indicate, among other things, the original, considerable size of the tablature collection, which must have contained at least 135 folios in its complete form, but in all likelihood even more. The thematic context also favors the assignment of the incomplete section to the third place. While folios 100–111 (sections 1 and 2) contain Advent and Christmas compositions, folios 118–129 (sections 4 and 5) focus on Easter and the holidays that follow it (Ascension, Pentecost). It is in the third section that we can observe the divide between Christmas and Easter themes.

Several scribes took part in making the tablature. Additions were continually inscribed in the empty spaces on pages that had already been written on. In this way, older and newer notation was mixed together. Latin composition titles are written in humanistic cursive, and the German titles are written in Kurrent; after the trimming and deterioration of the paper, only some individual letters remained from some of the title. The notation itself – new German organ tablature – also uses letters in both neo-Gothic and humanistic cursive. The hand of the main scribe can be identified in all of the sections, but the fourth and fifth sections offer a greater variety. For example, on fol. 124^r we find notation by another of the scribes with the monogram *O C V H*,⁷ and notation of the anonymous composition *Invocavit me et ego exaudiam* on fol. 126^v–127^r serves as a sketch. Answering the question of whether the scribes were copying these tablaturs from vocal compositions or from already made intabulations would go far beyond the scope of this study. In the text that follows, we have focused on the content of the tablature 1 K 219 and the concordances of individual compositions with intabulations from the following sources:

A-KR: Kremsmünster, Benediktinerstift, Musikarchiv Ms. L. 9

CH-Bu: Basel, Universitätsbibliothek, Ms. F. IX. 44

CZ-Bm: Brno, Moravian Museum, A 7079

D-AÖhk: Heilige Kapelle Altötting, 716a

D-BSsta: Braunschweig, Stadtarchiv, Ms. G II 7:60

D-Lr (1): Lüneburg, Ratsbücherei und Stadtarchiv der Stadt Lüneburg, Musikabteilung, Mus. ant. Pract. K. N. 209

D-Lr (2): Lüneburg, Ratsbücherei und Stadtarchiv der Stadt Lüneburg, Musikabteilung, Mus. ant. Pract. K. N. 210

D-Mbs (1): München, Bayerische Staatsbibliothek, Mus.ms. 1640

D-Mbs (2): München, Bayerische Staatsbibliothek, Mus. ms. 1641

7) The first letter might represent the word “organista”.

D-Ps: Passau, Staatliche Bibliothek, Ms. 115

D-Rp: Regensburg, Proskesche Musikbibliothek des bischöflichen Ordinariats, shelf mark Ms. C 119

D-Rtt: Regensburg, Fürstliche Thurn- und Taxissche Hofbibliothek, F. K. Musik 24

D-W: Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, 2.1 Musica fol. (Nr. 1)

D-WINTj: Winhöring, Gräfllich Toerring-Jettenbachsche Bibliothek, shelf mark 78

PL-LEtpn: Legnica, Biblioteka Towarzystwa Przyjaciół Nauk, S/5

PL-PE (1): Pelplin, Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego, Ms. 305

PL-PE (2): Pelplin, Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego, Ms. 308

PL-Ta: Toruń, Archiwum Państwowe, Tabulatura Johanna Fischera z Moraga, Liber secundus, shelf mark Kat. II, XIV, 13a

PL-Wn (1): Warszawa, Biblioteka Narodowa, Mus. 326 Cim.

PL-Wn (2): Warszawa, Biblioteka Narodowa, Mus. 327 Cim.

S-Uu: Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 76g

S-Uu (2): Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 88

S-Uu (3): Uppsala, Universitetsbibliotek, Carolina Rediviva, Vok. mus. i hs. 89

SK-Le (1): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru (Library of the Evangelical Church of the Augsburg Confession), Tabulatúrny zborník Caspara Plotza (Tablature Collection of Caspar Plotz), Ms. mus. 13990a

SK-Le (2): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru (Library of the Evangelical Church of the Augsburg Confession), Tabulatúrny zborník Johanna Plotza (Tablature Collection of Johannes Plotz), Ms. ms. 13990b

SK-Le (3): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru (Library of the Evangelical Church of the Augsburg Confession), Tabulatúrny zborník Jána Šimbrackého (Tablature Collection of Ján Šimbracký), shelf mark 13992

SK-Le (4): Levoča, Knižnica evanjelického a. v. cirkevného zboru (Library of the Evangelical Church of the Augsburg Confession), Tabulatúrny zborník Samuela Marcfelnera II (Tablature Collection of Samuel Marcfelner II), shelf mark 13994

Contents

1 Fol. 100^r

Unidentified composition (beginning and end missing), 8 voices

2 Fol. 100^v–101^r

Hierusalem gaude gaudio magno. Handel

Handl-Gallus, Jakob: Hierusalem, gaude gaudio magno

Christmas motet, 6 voices; first printed in *Tomus primus operis musici* (Jiří Nigrin, Prague, 1586) – RISM A /I/4 H 1980.⁸ D-Lr (1), D-Lr (2), D-Rp, SK-Le (3), SK-Le (4).

⁸ Printed sources are cited from *Répertoire International des Sources Musicales, série A/I Imprimés antérieurs à 1800*, Bärenreiter, Kassel 1971–1981. In the cases of nos. 18 and 34, the cited volume is *B/I Recueils imprimés XVIe–XVIIe siècles*, G. Henle, München 1960.

- 3 Fol. 101^v–102^r
Ecce Dns veniet Ludo de Victoria / Ecce apparebit Dns. Secunda Pars
Victoria, Tomás Luis de: Ecce Dominus veniet / (2. pars) Ecce apparebit Dominus
 Advent motet, 5 voices; first printed in *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Venice, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. PL-PE (2).
- 4 Fol. 102^v–103^r
[Introitus?] Adventus Rorate J. Knefel. / Coeli enarrant Versiculus
Knöfel, Johann: Rorate / Coeli enarrant
 Advent motet, 5 voices; first printed in *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1575) – RISM A/I/5 K 990. PL-PE (2).
- 5 Fol. 102^v–103^r
Nue kom [der] Heyden Heiland Eccardi
Eccard, Johannes: Nun komm, der Heiden Heiland
 German chorale setting of words by Martin Luther, arranged for 5 voices; first printed in *Der erste Theil geistlicher Lieder* (Georg Osterberger, Königsberg, 1597) – RISM A/I/2 E 173.
- 6 Fol. 102^v–103^r
Alleluia Prophetae Sancti De Adventu / Alleluia
[Knöfel, Johann]: Prophetae sancti praedicaverunt / [2. pars] Alleluia
 Advent motet, 5 voices; first printed in *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 7 Fol. 102^v–103^r
Nue kom der Heyden Heyland. Mar: Kin.
Kinner von Scherffenstein, Martin: Nun komm, der Heiden Heiland
 German chorale setting of words by Martin Luther, arranged for 4 voices; no information about the printing has been found.
- 8 Fol. 103^v–105^r
[...] tuba Joannis Petraloysij Praenestini / Rorate Coeli desuper Secunda Pars
Palestrina, Giovanni Pierluigi da: Canite tuba in Sion / (2. pars) Rorate coeli desuper
 Advent motet, 5 voices; first printed in *Motetorum liber secundus* (Girolamo Scotto, Venice, 1572) – RISM A/I/6 P 705. PL-Wn (1).
- 9 Fol. 105^v–106^r
Et respondens Jesus. Gregorius Langius.
Lange, Gregor: Et respondens Jesus
 Advent motet, 5 voices; first printed in *Cantiones aliquot novae* (Andreas Eichorn, Frankfurt an der Oder, 1580) – RISM A/I/6 L 583.
- 10 Fol. 106^v–107^r
Quem vidistis pastores dicite Ludovicus de Victoria A. 6 Voc: / Secunda Pars. Dicite quid nam vidistis
Victoria, Tomás Luis de: Quem vidistis, pastores, dicite / (2. pars) Dicite, quidnam vidistis
 Christmas motet, 6 voices; first printed in *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Venice, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-AÖhk, D-Mbs (1), PL-PE (1), S-Uu (2), SK-Le (1).

- 11** Fol. 107^v–108^r
... tar: P... aloysij Praenesti: / Excita Doe. Secunda Pars.
Palestrina, Giovanni Pierluigi da: [Veni Domine et noli] tar[dare] / (2. pars) Excita Domine
 Advent motet, 6 voices; first printed in *Motettorum liber secundus* (Girolamo Scotto, Venice, 1572) – RISM A/I/6 P 705.
- 12** Fol. 108^v–109^r
Missa super Sydus ex claro / Christe / Kyrie / Et in terra Pax / Sanctus
Benedictus Osanna Agnus quaere fol. 53
[Lasso, Orlando di]: Missa super Sydus ex claro
 Parody mass based on the composer's own motet, 5 voices; first printed in *Patrocinium musices ... missae aliquot, secunda pars* (Adam Berg, Munich, 1574) – RISM A/I/5 L 873. PL-LEtpn, SK-Le (2).
- 13** Fol. 109^v–110^r
...nu [?] ... es ... s / Huic oportet
[Knöfel, Johann]: Grates nunc omnes / [2. pars] Huic oportet
 Christmas motet, 6 voices, heading only for the second part; first printed in *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 14** Fol. 110^v–111^r
[A]lleluia dies sanctificatus / Alleluia
[Knöfel, Johann]: Dies sanctificatus / [2. pars] Alleluia
 Christmas motet, 5 voices; first printed in *Cantus choralis, musicis numeris quinque vocum* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1575) – RISM A/I/5 K 990.
- 15** Fol. 111^v
Sydus ex claro Orlandi / Qui maris terrae 2d[a] Pars
Lasso, Orlando di: Sydus ex claro / (2. pars) Qui maris, terrae
 Christmas motet, 5 voices, end missing; first printed in *Cantiones aliquot quinque vocum ...* (Adam Berg, Munich, 1569) – RISM A/I/5 L 820. A-KR, CH-Bu, D-Mbs (1), D-Rp, D-WINtj, PL-LEtpn, PL-Wn (2).

Folios 112–113 have not been preserved.

- 16** Fol. 114^r
 Unidentified composition (beginning missing), 5 voices
- 17** Fol. 114^r
Maria du czarte Jungfraw fein
[anonymous]: [Congratulamini mihi omnes] / Maria du zarte Jungfrau fein⁹
 Christmas motet, 5 voices; beginning and end missing, also given as anonymous in CH-Bu and PL-Wn (2).

9) The texts *Congratulamini nunc [!] omnes / Maria du zarte Jungfrau fein* were used in a six-voice motet by Nikolaus Zangius and in a five-voice motet by Thomas Sartorius (uniquely notated in the manuscript CZ-Bm A 7077; see SÝKOROVÁ, Lucie: *Rajhradský rukopisný sborník A 7077 z Oddělení hudební historie MZM v Brně* (The Rajhrad Manuscript Choirbook A 7077 from the Music History Department of the Moravian Museum in Brno), thesis, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno 2008). The intabulation from 1 K 219 does not, however, correspond to any of these motets. According to L. Sýkorová, the manuscript A-Wn Cod. 16704 contains the five-voice motet *Congratulamini / Maria du zarte Jungfrau fein* attributed to Orlando di Lasso.

- 18** Fol. 114^v–115^r
Vespere a sabbathi Lindneri
[Ruffo, Vincenzo]: Vespere a[utem] sabbathi
 Easter motet, 6 voices – RISM B I/1 1588². D-Rp.
- 19** Fol. 115^v
...cor ...antabo
[Lasso, Orlando di: Miseri]cor[di]as Domini] cantabo
 Easter motet, 5 voices, incomplete; first printed in *Patrocinium musices ... cantionum* (Adam Berg, Munich, 1573) – RISM A/I/5 L 857.
- Fol. 116–117 have not been preserved.
- 20** Fol. 118^r
 Unidentified composition (the beginning and end are missing), 5 voices
- 21** Fol. 118^v–119^r
Secunda pars.
[Victoria, Tomás Luis de]: (2. pars) [Dum ergo essent]
 Secunda pars of the Pentecost motet *Dum complerentur*, 5 voices; first printed in *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Venice, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-Mbs (1).
- 22** Fol. 118^v–120^r
Ascendit Deus Secunda Pars / ...m ...icto: / Secunda Pars
Victoria, [Tomás Luis de]: Ascendens Christus in altum / (2. pars) Ascendit Deus in jubilatione
 Motet for the Feast of the Ascension, 5 voices; first printed in *Motecta, que partim quaternis, partim quinis vocibus ... concinentur* (apud filios Antonii Gardani, Venice, 1572) – RISM A/I/9 V 1421. D-Mbs (1), D-Rtt.
- 23** Fol. 120^v–121^r
In doio laudabit[ur] aia mea Secunda Pars ...ntilenae Orl. Benedicam ...a Folio 10
Lasso, Orlando di: (2. pars) In Domino laudabitur anima mea
 Secunda pars moteta *Benedicam* (text for the 2nd Sunday after Pentecost), 5 voices; first printed in *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Nuremberg, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-WINTj, D-Lr (1), D-Lr (2), PL-PE (1), PL-Ta, S-Uu (2), S-Uu (3).
- 24** Fol. 121^v–122^r
...s ...Jesus ...landi ...ens po: p: 4
Lasso, Orlandi di: Surgens Jesus
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Nuremberg, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-Bssta, D-Ps.
- 25** Fol. 122^v–124^r
Dum transisset Sabbathum Tonsoris A. 5: Voc / ...alde ...ne ...unda Pars
Tonsor, Michael: Dum transisset sabbatum / (2. pars) Et valde mane
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Selectae quaedam cantiones sacrae, modis musicis* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1570) – RISM A/I/8 T 963. D-Mbs (1), D-Lr (2), D-Rtt.

- 26** Fol. 122^v–123^r
Heutt triumphieret Gottes Sohn
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Easter song, 6 voices; undetermined.
- 27** Fol. 122^v–123^r
Surrexit Chs hodie
?: Surrexit Christus hodie
 Easter song, 4 voices; undetermined.
- 28** Fol. 122^v–123^r
Heut Triump...ett
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Easter song, number of voices unclear from original, here 2 voices; undetermined.
- 29** Fol. 123^v–124^r
Heut Tri[u]mphieret.
?: Heut triumphieret Gottes Sohn
 Easter song, 5 voices; author unidentified.¹⁰
- 30** Fol. 123^v–124^r
...urrexit Chrs ...die Knöfel
Knöfel, Johann: Surrexit Christus hodie
 Easter song, 5 voices
- 31** Fol. 124^v–125^r
...bo ...s ...nd.
Lasso, Orlando di: Surrexit pastor bonus
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Sacrae cantiones quinque vocum* (Johann Berg & Ulrich Neuber, Nuremberg, 1562) – RISM A/I/5 L 768. D-Bssta, D-Mbs (1), D-Lr (1), D-Lr (2), D-Ps, D-Rp, D-Rtt, D-W, D-WINTj, PL-PE (1), PL-Ta, S-Uu (1).
- 32** Fol. 124^v–125^r
Christ lag in Todesbanden
?: Christ lag in Todesbanden
 Easter song, 4 voices; undetermined.
- 33** Fol. 124^v–125^r
Ihesus Chsus unsr heiland
?: Jesus Christus unser Heiland
 Easter song, 4 voices; undetermined.
- 34** Fol. 125^v–127^r
[M]aria Magda[le]na et altera Maria / Discipulis Secunda Pars
[Clemens non Papa]: Maria Magdalene et altera Maria / (2. pars) Cito euntes dicite discipulis
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Liber primus sacrarum cantionum, quinque vocum, vulgo moteta vocant* (Tylman Susato, Antwerp, 1546)⁶.

10 With a Czech text by Šimon Lomnický z Budče: *Slavnou, radostnou památku* (Glorious, Joyous Memory, 6 voices) in the Prachatic Cantional; see *Prachatický kancionál (1610). Das Prachatitzer Gesangbuch (1610). Cantilena piae 4,5,6 et 8 vocum*, critical edition, ed. Martin Horyna, University of South Bohemia, České Budějovice 2005, pp. 52–53 (no. 39). Further concordances are given there.

- 35** Fol. 126^v–127^r
Invocavit me et ego exaudiam
? Invocavit me et ego exaudiam
 Motet with a penitential text, number of voices is unclear from the original; undetermined.
- 36** Fol. 127^v–128^r
...unt ...eum ...nus
[Lange, Gregor]: Tulerunt Dominum meum
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Cantiones aliquot novae* (Andreas Eichorn, Frankfurt an der Oder, 1580) – RISM A/I/5 L 583. PL-PE (1).
- 37** Fol. 127^v–129^r
Audi tellus audi melus / 2da Pars Ubi Plato
[Handl-Gallus, Jakob]: Audi tellus / (2. pars) Ubi Plato
 Originally eight-voice motet arranged for 4 voices; first printed in *Tomus primus operis musici* (Jiří Nigrin, Praha, 1586) – RISM A/I/4 H 1980. The text incipit of the first part is given incorrectly in the tablature. D-Lr (2), PL-Wn (1).
- 38** Fol. 128^v–129^r
Quid quaeritis viventem Knefel:
Knöfel, Johann: Quid quaeritis viventem
 Easter motet, 5 voices; first printed in *Cantiones piae, sex et quinque vocum ...* (Katharina Gerlach & Johann von Berg [Erben], Nuremberg, 1580) – RISM A/I/5 K 991. D-Mbs (2).
- 39** Fol. 129^v
...li laudes Ferd. Lasso a 6
[Infantas, Fernando de las]: Victimae paschali laudes / [2. pars] Credendum est magis soli Mariae
 Easter motet, 6 voices, incomplete, author of the tablature misidentified; first printed in *Sacrarum varii styli cantionum ... liber tertius* (Girolamo Scotto, Venice, 1579) – RISM A/I/4 I 39. D-Mbs (2).

Although some of the compositions were notated anonymously, and the beginnings of others are missing, most of the repertoire has been identified. The composers with the most works in the set are Orlando di Lasso (6 compositions), Johann Knöfel (6), and Tomás Luis de Victoria (4), while Giovanni Pierluigi da Palestrina, Jakob Handl-Gallus, and Gregor Lange are each represented by two works. A comparison with selected tablatures found in the RISM catalogue¹¹ and on the *Intab Database Website*¹² showed that while on the one hand, the tablature 1 K 219 contains repertoire that was popular and widespread at the time, on the other hand, we find compositions in it for which intabulations have not yet been found elsewhere. The pronounced proportion of works by composers of Silesian origin

11) Répertoire International des Sources Musicales online: <https://opac.rism.info>.

12) This online database of intabulations of vocal compositions titled *Vocal Compositions in German Organ Tablatures 1550–1650* is the outcome of a project of DePauw University, Greencastle, Indiana. The head of the project from 2000–2003 was Dr. Cleveland Johnson, the author of a monograph with the same title published by Garland Pub., New York 1989. Accessible at my.depauw.edu/library/musiclib/intabdatabase.

or connected with Silesia suggests the possibility of categorizing the tablature fragment in the context of Silesian musical culture, so the reasoning that follows is along those lines.

Tablature 1 K 219 – A Source of Silesian Origin?

The most extensive preserved set of sources written using what is known as new German (Ammerbach) tablature comes from Silesia, and it has been the subject of study mainly by Polish musicologists.¹³ At the beginning of the seventeenth century, Silesia was one of the Lands of the Bohemian Crown, with the individual Silesian principalities tied to the kingdom as fiefdoms. There was an intermingling here of Czech, Polish, and German cultural influences and of the Catholic and Lutheran faiths. The German-speaking north of Bohemia and Moravia was closely tied to this region, so the possibility cannot be ruled out that the tablature was made somewhere there. If we examine its contents from the standpoint of denominational affiliation, we notice at first glance the polyphonic treatments of German sacred songs, two of which are attributed to Martin Luther (*Nun komm, der Heiden Heiland* and *Christ lag in Todesbanden*), while a third – *Jesus Christus, unser Heiland* – was widespread in Luther's arrangement, and the last, *Heut triumphieret Gottes Sohn*, enjoyed great popularity in the Lutheran milieu. The Catholic priest de Victoria and Palestrina, who is associated with Rome, are also represented here by their works. This is not contradictory, because even Lutheran composers wrote music to Latin texts, and those works were acceptable for Catholics, and vice versa: compositions by Catholic composers were accepted among Protestants. Fragments of the Kyrie, Gloria, and Sanctus from *Missa super Sydus ex claro* by Orlando di Lasso (no. 12) have been preserved, together with a reference to the Benedictus, Hosanna, and Agnus from folio 53, which is lost. An abbreviated form of the ordinary (*missa brevis*, i.e. only the Kyrie and Gloria) was typical of the Lutheran worship service.¹⁴

One of the little-known authors of the original works from the tablature 1 K 219 is Martin Kinner von Scherffenstein (1534–1597).¹⁵ This poet of Silesian origin, a native of Hlubčice (today Głubczyce in Poland), occasionally composed music to German and Latin texts and served in the Hohenzollern court in Krnov (two years as secretary) and also at

13 E.g. WOJNOWSKA, Elżbieta: *Dwie „legnickie“ tabulatury organowe w zbiorach Biblioteki Narodowej. Przyczynek do studiów nad środkowoeuropejskim repertuarem muzyki religijnej z początku XVII wieku* (Two “Legnica” Organ Tablatures in the Collections of the National Library. A Contribution to the Study of the Central European Sacred Music Repertoire from the Early Seventeenth Century), *Roczniki Biblioteki Narodowej* (Yearbooks of the National Library), vols. XXX-XXXI, Warszawa 1997, pp. 165–180. JEŽ, Tomasz: *Twórczość Jakoba Handla w źródłach proveniencji śląskiej* (The Works of Jakob Handl in Sources of Silesian Provenience), *Muzyka*, 2004, no. 4, pp. 27–62. JEŽ, Tomasz: *Tabulatura organowa z Paczkowa (PL-WRkap 83) – nieznanie śląskie źródło muzyczne XVII wieku* (Organ Tablature from Paczków [PL-WRkap 83] – An Unknown Silesian Musical Source from the Seventeenth Century), in: *Complexus effectuum musicologiae. Studia Mirosława Perz septuagenario dedicata*, ed. T. Jež, Rabid, Kraków 2003, pp. 91–98.

14 See HULKOVÁ, Marta: *Die Messen im Tabulaturbuch von Johann Plotz und ihre Verwendung in der Liturgie des evangelischen Gottesdienstes*, *Musicologica Brunensia*, vol. 51, 2016, no. 1, pp. 63–77. DOI: 10.5817/MB2016-1-5.

15 See EITNER, Robert: *Kinner von Scherffenstein, Martin*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* 15 (1882), pp. 770–771 [Online-Version]; <https://www.deutsche-biographie.de/gnd137739540.html#adbcontent> [accessed on 14 Aug. 2017].

the Lutheran university in Wittenberg.¹⁶ He published a printing titled *Carmen funebre* in memory of Valentin Friedland Trozendorf, who died in 1556 in Lehnice (today Legnica in Poland, known in German as Liegnitz),¹⁷ and his works are represented in the important Legnica library of Duke Georg Rudolf (Bibliotheca Rudolphina).¹⁸ Friedrich Lindner (ca. 1542–1597), the well-known editor and writer, was born in Lehnice, but his life is associated mostly with Nuremberg. In tablature 1 K 219, the motet *Vespere autem sabbathi* is incorrectly attributed to him. It is actually a work by Vincenzo Ruffo published in the collection *Continuatio cantionum sacrarum* edited by Friedrich Lindner (Katharina Gerlach, Nuremberg, 1588). Gregor Lange (ca. 1552–1587), a Lutheran composer, spent part of his life in Breslau and died there, so he also had a relationship with Silesia, although he came from Havelberg in northern Germany. Jakob Handl-Gallus (1550–1591) was employed in Breslau, Görlitz, Nysa, and Lehnice. Johann Knöfel (1525–1530 – post 1617) was a Lutheran composer and organist of German nationality. In ca. 1570 he became the *Kapellmeister* at the court of Duke Henry XI of Liegnitz-Haynau,¹⁹ and he dedicated his first printed collection of motets *Dulcissimae quaedam cantiones* (Dietrich Gerlach, Nuremberg, 1571) to the duke. The later course of his life took him to Breslau, Heidelberg, and Prague. In tablature 1 K 219 there are six intabulations of Knöfel's motets, but concordances for only two of them have been found in other tablatures. There is not yet any record of the five-voice setting of *Surrexit Christus hodie* in the context of Knöfel's works.

It is difficult to determine whether the intabulations in the tablature 1 K 219 were made from printed editions or copies; in the case of Orlando di Lasso, Giovanni Pierluigi da Palestrina, Clemens non Papa, Jakob Handl-Gallus, Johann Knöfel, Michael Tonsor, Gregor Lange, and Tomás Luis de Victoria, the music in question was widely available. This again brings to mind the Bibliotheca Rudolphina, where period musical prints and manuscripts were compiled in large numbers; Duke Georg Rudolf was a music lover and composer, and he was interested in the music of Silesian composers, some of whom he knew personally. Scott Edwards also points out the importance of this collection²⁰ in dealing with the migration of repertoire in the Lands of the Bohemian Crown before and immediately after the Battle of White Mountain.²¹ The tablature's Silesian origin is also suggested by the

16) KRAMÁŘOVÁ, Helena: *Hudební kultura v Krnově do poloviny 17. století* (Musical Culture in Krnov until the Middle of the Seventeenth Century), in: *Musicologica Brunensia*, vol. 50, 2015, no. 2, pp. 15–27. DOI: 10.5817/MB2015-2-2.

17) See HULKOVÁ, Marta: *Hudobný konvolút z Lyceálnej knižnice v Kežmarku. Príspevok k problematike renesančnej hudby na Slovensku v 16. storočí* (Musical Compilation in the Lyceum Library in Kežmarok. A Contribution on the Question of Renaissance Music in Slovakia in the Sixteenth Century), *Slovenská hudba* (Slovak Music) 24, 1998, no. 3, p. 284.

18) KOLBUSZEWSKA, Aniela: *Katalog zbiorów muzycznych legnickiej biblioteki księcia Jerzego Rudolfa Bibliotheca Rudolphina* (Catalogue of the Music Collections of the Legnica Library of Prince Georg Rudolph, the Bibliotheca Rudolphina), Legnickie Towarzystwo Muzyczne (Legnica Musical Society), Legnica 1992.

19) ŠEBESTA, Josef: *Luteránská hudba v Praze v předbělohorském období* (Lutheran Music in Prague in the Period before the Battle of White Mountain), dissertation, Faculty of Arts, Charles University, Prague 2006, p. 27. CLASSEN, Albrecht – RICHTER, Lukas: *Lied und Liederbuch in der Frühen Neuzeit*, Waxmann, Münster – New York – München – Berlin 2010. On p. 189, they state that in 1569, Knöfel was already in the services of Henry XI.

20) EDWARDS, Scott: *Repertory Migration in the Czech Crown Lands, 1570–1630*, dissertation, University of California, Berkeley 2012, p. 80.

21) For our topic, there is also importance in the suggested connection between the manuscript CZ-Bm A 7077 (Rajhrad Manuscript Choirbook) and the Benedictine monasteries in Rajhrad, Břevnov, and Broumov. Also see

paper on which it was written. All five sections contain the same paper, with a watermark depicting three hunting horns and three flowers with five-petal blossoms. The watermark was identified using Briquet's catalogue as no. 7869,²² a product of the paper mill in Ratibor, documented for the year 1594. For Ratibor (present-day Racibórz in the Silesian Voivodeship of Poland), there is also a record of Eineder among the Silesian printers as of 1497.²³

Within the territory of the present-day Czech Republic, apart from the fragment CZ-Pn 1 K 219, there are now two known sources from the early seventeenth century written in new German tablature and containing intabulations of sacred works: the "Liberec Organ Tablature" (Liberec, State District Archives, no shelf mark)²⁴ and organ tablature from the early seventeenth century found in the Church of Saint Procopius in Žďár nad Sázavou (Brno, Moravian Museum, CZ-Bm A 7079).²⁵ All of these sources are fragmentary and were removed in the past from book bindings. A concordance has been found only for Orlando di Lasso's motet *Benedicam / In domino laudabitur anima mea*, which is contained in complete form in the tablature CZ-Bm A 7079, while half is contained in CZ-Pn 1 K 219, in which *secunda pars* (no. 23) has been preserved with a reference to *prima pars* in folio 10, which is now lost. Both intabulations follow the reading of the vocal original more or less faithfully. This approach is actually found in the entire newly discovered fragment: the music was transposed and voices were exchanged in just a few cases, and some of the compositions were notated in simplified short scores (e.g. parts of nos. 3 and 37). The tablature then served mainly as an aid for the organist when accompanying or rehearsing vocal polyphony, ranging here from stylistically from simple song settings to compositions for double choir (e.g. Handl's motet *Audi tellus / Ubi Plato* – no. 37).

Research on intabulations of sacred compositions in Poland, Germany, and Slovakia (as well as other countries such as the USA) shows that this topic includes several mutually related strata. Being aware that the answers to many questions remain sketchy, we regard the discovery of an extensive torso of organ tablature as an important contribution to the history of Renaissance music in the context of central Europe.

Address: Dagmar Štefancová, Czech Museum of Music, Karmelitská 2, 118 00 Prague 1, Czech Republic
E-mail: dagmar_stefancova@nm.cz

SÝKOROVÁ, Lucie: *Rajhradský rukopisný sborník A 7077 z Oddělení hudební historie MZM v Brně* (The Rajhrad Manuscript Choirbook A 7077 from the Music History Department of the Moravian Museum in Brno), *Acta musicologica*, 2008, no. 3, pp. 1–19; SÝKOROVÁ, Lucie: see op. cit. in footnote no. 9. There are concordances between the choirbook CZ-Bm A 7077 and intabulations nos. 3, 10, and 38 in the tablature CZ-Pn 1 K 219.

22) BO – Briquet online (accessed on 15 Aug. 2017).

23) EINEDER, Georg: *The ancient paper-mills of the former Austro-Hungarian empire and their watermarks*, Paper Publications Society, Hilversum 1960, pp. 145–147.

24) KOHOUTOVÁ, Kateřina: *Liberecká varhanní tabulatura* (The Liberec Organ Tablature), term paper, Faculty of Arts, Charles University, Prague 2000.

25) FRANKOVÁ, Irena: *Varhanní tabulatura z počátku 17. století, nalezená v kostele sv. Prokopa ve Žďár nad Sázavou* (Organ Tablature from the Early Seventeenth Century Found in the Church of Saint Procopius in Žďár nad Sázavou), Bachelor's thesis, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno 2011.